

De stoel van Sint-Lutgardis in Borgloon

Afb. 1

Stoel van Sint-Lutgardis, ca. 1200.
Borgloon, Sint-Odulphuskerk (in langdurige bruikleen van Bisdom Hasselt).
CC-BY KIK-IRPA, Brussel, fotonummer X092628

In de Sint-Odulphuskerk van Borgloon werd er bij de restauratie van de kerk (2018-2020) in het zuidelijk zijkoor een nieuw podium gebouwd. Sinds december 2020 staat daarop de Stoel van Sint-Lutgardis (afb. 1). Deze locatie is niet zomaar gekozen. Het is de plaats waar mystica Sint-Lutgardis van Tongeren (1182-1246) tijdens haar leven voor enige tijd in een kluis verbleef. Dit is dus de meest symbolischere plek om de eeuwenoude herinnering aan deze heilige te tonen.

Deze stoel is zeldzaam en onmisbaar voor de Belgische kunst- en cultuurgeschiedenis, omdat het voorwerp het oudst bewaarde zitmeubel van België is. Sinds 2021 is het kunstvoorwerp opgenomen in de Topstukkenlijst van de Vlaamse Gemeenschap. De romaanse stoel is erg sober van aard en is na al die eeuwen goed bewaard gebleven, omdat hij altijd als een relik werd aanzien. Een relik is een tactiele herinnering aan een heilige. Dit kan vaak om beenderen gaan, maar bij de stoel gaat het om een artefact dat de heilige tijdens haar leven heeft gebruikt.

Tijdens het leven van Sint-Lutgardis bevond het zitmeubel zich in de kloosterkerk van het Sint-Catharina in Sint-Truiden. Nadien verhuisde hij naar de abdij van Nonnemielen in Metsteren. Na de Franse Revolutie aan het einde van de achttiende eeuw heeft de stoel nog verschillende nieuwe bestemmingen gekend. De voorbije eeuw stond de het kunstvoorwerp opgesteld onder het kerkdoksmaal van Abdij Mariënlof (Klooster van Colen) in Kerniel.

Het object kent een bijzondere traditie. Al decennialang – en misschien zelfs eeuwenlang – komen (jonge) vrouwen met vruchtbaarheidsproblemen naar de stoel

en vragen naast, voor of al zittend op de stoel, om hulp aan Sint-Lutgardis. In het bijzonder wanneer de wetenschap en de geneeskunde een kinderwens niet kan waarmaken, komen de eeuwenoude (katholieke) tradities terug op de voorgrond. Baat het niet, dan schaadt het niet.

Wanneer dat gebruik in voegen is getreden, is voorlopig onduidelijk. Het is aannemelijk dat het al in de zeventiende-eeuw gekend was, vermits er in de kerk van Ittre (Waals-Brabant) een zeventiende-eeuwse stoel van Sint-Lutgardis met een gelijkaardige vruchtbaarheidstraditie wordt bewaard. Deze was afkomstig van de cisterciënzerinnenabdij Aywières, waar Sint-Lutgardis op latere leeftijd intrad en stierf. Hoewel Sint-Lutgardis die stoel in Ittre nooit heeft gezien of gebruikt, moet er in de zeventiende eeuw in de Aywières abdij alsnog de interesse zijn ontstaan om een gelijkaardige traditie in gebruik te nemen. De abdij van Aywières bestaat echter al enkele eeuwen niet meer en zowel het zeventiende-eeuwse gebruiksvoorwerp als de relieken van Sint-Lutgardis zijn nu in de parochiekerk van Ittre terug te vinden.

In recentere jaren, vanaf de periode dat het object in Abdij Mariënlof een vaste plek kreeg, zijn de eerste verhalen rond het vruchtbaarheidsritueel neergeschreven. Er wordt ook melding gemaakt van het gebruik dat zo'n honderd jaar geleden de gelovigen bovenaan stukjes van de stoel durfden afschrappen, om iets tastbaars/dierbaars van de heilige mee naar huis te nemen. Dit werd nadien vermeden door een op maat gemaakte plaat bovenop het horizontale vlak van de stoel te monteren.

Het ritueel om op de eeuwenoude stoel plaats te nemen resulteerde jammerlijk genoeg in schade waarbij het gebruiksvoorwerp begon te wankelen. Het ritueel kwam in gevaar en een restauratie drong zich op. Daarbij zijn er onder meer vier bollen en twee voetstukken onder de stoel weggenomen. Nadien kon de traditie zonder problemen worden verdergezet.

Wanneer de zusters van Abdij Mariënlof beslisten om definitief de deuren te sluiten, werd een gepaste plek gezocht voor hun twee eeuwenoude relieken: de Stoel en het Reliekschrijn van Sint-Odilia. Aangezien de stoel en de heilige Lutgardis sterke wortels hebben in Haspengouw, werd naar nabijgelegen nevenbestemming in de buurt gekeken. De Sint-Odulphuskerk in Borgloon kwam al snel in aanmerking. Ook omdat er bij de deken van Borgloon de interesse bestond om de bestaande traditie levend te houden en er niet zomaar een museumstuk van te maken. Toen de abdij definitief sloot, was de Borgloonse kerk nog in restauratie. De stoel, samen met het reliekschrijn, werd enkele maanden in PARCUM in Heverlee ondergebracht en in een kleine expositie aan het publiek getoond. Uitzonderlijk werd het gebruiksvoorwerp dan tijdelijk een museumstuk en was het plaatsnemen op het zitmeubel verboden.

Wie tegenwoordig plaats wil nemen op de stoel, moet dit steeds doen in het bijzijn van de deken van de kerk.

In het levensverhaal van Sint-Lutgardis wordt niets over haar stoel geschreven. Om de link tussen het gebruiksvoorwerp en de heilige beter te begrijpen, werd deze vraag aan zuster Myriam, voormalige priorin-administratrice van Abdij Mariënlof tijdens een interview in 2016 voorgelegd: *[...] Sint-Lutgard [was] een heel grote heilige [...], die heel veel liefde uitgedragen heeft, ook tijdens haar leven. Het is mijn*

persoonlijke opvatting dat als twee mensen die uit liefde het leven willen doorgeven bij Sint-Lutgard komen aankloppen, met haar achtergrond van liefdevol zijn, dat ze bij de goede persoon zijn als voorspreekster.

Bibliografie

- BALaT - Belgian Art Links and Tools (KIK-IRPA, Brussel): <https://balat.kikirpa.be/object/87631> (geraadpleegd op 15/01/2024)
- *Een reis langs Vlaamse Topstukken* (Departement Cultuur, Jeugd en Media): <https://youtu.be/kypkq-sVOjw?si=0xJbqi87NURkrFrC> (5:47 tot 6:16 – geraadpleegd op 15/01/2024)
- *Mysteries ontrafeld: maakt de Sint-Lutgardisstoel in Borgloon vrouwen zwanger?* (Radio 2 - VRT): <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/07/30/mysterie-limburg-stoel/> (geraadpleegd op 15/01/2024)
- Reyniers, Jeroen en Katrien Houbey, 'De stoel van St.-Lutgard. Een middeleeuws cultusobject', in: *Ritualia Lossensia. Rituelen en relieken in Loon*, Loonse Schriften, 4, Borgloon, 2016, p. 53-63.
- Reyniers, Jeroen en Katrien Houbey, 'De stoel van Sint-Lutgard. Vroomheid in abdij Mariënlof', in: *De Kovel. Monastiek tijdschrift voor Vlaanderen en Nederland*, 60, november 2019, p. 14-23.
- Reyniers, Jeroen, Wilfried Grommen, Rob Vandueren, Jos Vrancken, 'De gerestaureerde Sint-Odulphuskerk van Borgloon. Een open kerk met een verleden', in: *M&L Tijdschrift voor Monumenten, Landschappen en Archeologie*, 40, 4, 2021, p. 20-39.
- *Sint-Lutgardisstoel vruchtbaarheidsritueel Sint-Odulphuskerk Borgloon* (Immaterieel erfgoed in Vlaanderen): <https://immaterieelerfgoed.be/nl/erfgoederen/sint-lutgardisstoel-vruchtbaarheidsritueel-sint-odulphuskerk-borgloon> (geraadpleegd op 15/01/2024)
- *Stoel van Heilige Lutgardis op Topstukkenlijst* (Departement Cultuur, Jeugd & Media, 26/08/2021): <https://www.vlaanderen.be/cjm/nl/nieuws/stoel-van-heilige-lutgardis-op-topstukkenlijst> (geraadpleegd op 15/01/2024)
- *Tot op het bot – de Koorstoel van Sint-Lutgardis* (PARCUM): https://youtu.be/pTX7gjL6_wY?si=7jsc0dXcrsvM0VgZ (geraadpleegd op 15/01/2024)
- Verschuren, Loes, Jan Jaspers, Jan Klinckaert en Liesbet Kusters, 'Topstukken uit Abdij Mariënlof maken tussenstop in PARCUM', in: *PARCUM magazine*, augustus 2020, p. 3-7. [De tentoonstelling 'Tot op het bot. Het verhaal van een Vlaams topstuk' vond plaats van 22 augustus tot 18 oktober 2020]

Jeroen Reyniers
Koninklijk Instituut voor het
Kunstpatrimonium (KIK)
08/02/2024